

8

1785 februarie 26, Viena. Agostinho Neri către Ayres de Sa e Mello despre lista comisarilor imperiali și despre răscoala din Transilvania; printre altele se comunică prinderea celui de al treilea conducător al răscoalei.

[...] Remetta a V(ostra) Ex(celenc)ia pello correio passada a Lista dos Commissarios Regios de Hungaria, e presetemente vai Junta a mesma, mais perfeiter tendo os nomes, e quantidade dos Comitados que ficão sugeitos a cada hum dos Commissarios, os queres se diz, terão titulo de Conselheiros intimos de Estado, c. 6 000 fl. de ordenado.

Pelas noticias mais recentes de Transilvania, parere, que não obstante estar já prezo o terceiro Cabeça de Molim, ainda não se restabelecio inteiramente, a tranquillidade naquellas partes, depois que as tropas teverão ordem de se retirarrem; mas este Governo cruda providente em alalhar os progressos deste mal por meio de disposicoens adequadas [...]

Arh. St. București, colecția Microfilme Portugalia, r. 12, c. 571—572...

[...] Am expediat Excelenței voastre cu poșta trecutã lista comisarilor regali ai Ungariei și cu aceasta de azi <numele celor din> Adunare pentru a o întregi <pe prima> conținând numele și mulțimea comitatelor lor care rămîn supuse; fiecare dintre comisari, despre care se spune că poartã titlul de consilieri intimi de stat, <are o retrihuție> de 6 000 florini.

Pe baza știrilor mai recente sosite din Transilvania, se pare că, deși s-a reușit să fie prins al treilea cap al răscoalei, încă nu s-a restabilit în întregime liniștea în acele părți, după ce trupele au primit ordin să se retragă. Acest guvern, crudă providență, a împiedicat întinderea acestui rău prin intermediul unor dispoziții adecvate [...]

9

1785 martie 12, Viena. Agostinho Neri către Ayres de Sa e Mello despre sentința pronunțată contra lui Horia și Cloșca și execuțarea acesteia la Alba Iulia.

[...] A sentența contra os Rebellos de Transilvania foi pronunciada o mez passado pele Tribunal de Justiça desta Capital, che decretou que os Chefes Hora e Klotzcha serião rodados vivos a sobredita sentença parece que ja foi dada a execução em Carlsburg mesmo [...]

Arh. St. București, colecția Microfilme Portugalia, r. 12, c. 578.

[...] Sentința contra răsculaților din Transilvania a fost pronunțată luna trecutã de Tribunalul de Justiție din această capitalã care a decretat ca șefii, Horia și Cloșca, să fie trași de vii pe roată; se pare că menționata sentință s-a dat pentru a fi executată chiar la Alba-Iulia [...]

Refugiul lui Bem și Kossuth în Oltenia

VASILE CĂRABIȘ

În urma înfringerii armatei revoluționare maghiare de la Șiria (Vilagos) din 13 august 1849, trupele austriece ajung la Lugoj la 15 august. Generalul Iosif Bem, cu trupele sale care i-au mai rămas credincioase, se îndreaptă spre comuna Făget (jud. Timiș). Aici are loc, în noaptea de 14—15 august, întâlnirea cu repre-

zentanții români, în frunte cu Eftimie Murgu, temerarul învățat și patriot român, prin care se pune la cale organizarea unei rezistențe puternice pentru salvarea revoluției. Este ultima încercare de unire a forțelor revoluționare și totodată ultimele tratative româno-maghiare însă totul a fost zadarnic.

Data fiind situația destul de critică, Eftimie Murgu îi propune generalului Bem trecerea Carpaților în Oltenia pe la Caransebeș—Orșova, însă acesta din urmă susține rută prin munții Hațegului și strîmtoarea Vulcan¹. În ziua de 15 august Iosif Bem se afla, în drumul său spre Deva, la Dobra. De acolo, el a trimis „curieri speciali“ după Kossuth, care se afla la Teregova (jud. Caraș-Severin), să se întoarcă. Dar înaintarea trupelor țariste și imperiale zădărnicește realizarea acestui plan și Bem „apucă pe poteci lăturalnice spre Turcia“².

Toți autorii români susțin că, într-adevăr, Bem și Kossuth au plecat în Turcia, dar fără să indice drumul străbătut de ei pînă la Dunăre. De asemenea, toți lasă de înțeles că cei doi s-au retras din Transilvania în Banat spre Orșova și de aici au trecut Dunărea la turci, fără să se țină seama de situația critică creată de trupele inamice în această zonă.

Ca să străbată drumul prin Transilvania și Banat spre Dunăre, pe orice „poteci lăturalnice“ ar fi mers, tot ar fi fost prinși de trupele imperiale sau țariste. Generalul Bem s-a îndreptat mai curînd spre trecătoarea Vulcanului, ruta susținută de el însuși față de Murgu în noaptea de 14—15 august. A mers pe drumuri și poteci ascunse, în plină siguranță, încît nimeni nu a mai consemnat acest traseu anevoios. De la Dobra, așadar, a mers pe drumul Hațegului și de acolo s-a îndreptat spre Uricani, de sub poalele muntelui. Nu departe de aici, fiindu-i mai la îndemînă, pe pitorescul plai al Dobriței, în scurt timp a străbătut cu ușurință Carpații, adăpostindu-se în satul Sănățești de sub munte, din județul Gorj, la pitarul Ion Drăghiceanu-Hîrgot, după cum vorbește tradiția atît de vie din acest sat.

Pentru Kossuth situația era mai critică, Banatul fiind împînzit de trupele imperiale. La 16 august 1849 el se afla în comuna Teregova, în apropiere de munții Cloșanilor din Mehedinți, iar la 20 august ajunge în comuna Mărul de lingă Caransebeș, care fusese ocupată la 19 august. De aici trupele imperiale au înaintat astfel încît la 25 august ocupă Orșova, tăind astfel revoluționarilor maghiari³ posibilitățile de retragere în sudul Dunării. Într-o astfel de împrejurare dramatică, din cauza trupelor inamice, Kossuth nu mai putea să meargă spre Dunăre. Constrîns, așadar, de împrejurări s-a îndreptat și el în fugă spre Oltenia, fiind în apropiere de munții Mehedinților pe care i-a străbătut, adăpostindu-se la Baia de Aramă la același pitar revoluționar Ion Drăghiceanu-Hîrgot. Acest moșnean înstărit a fost vătaf al plaiului Cloșani și căpitan de panduri din Baia de Aramă⁴. Pentru activitatea lui revoluționară, cunoscut ca „republican“, la 9 august 1849 a fost numit de generalul Gh. Magheru director al carantinei Tr. Severin⁵.

Subliniem că istoricul maghiar Kovács Endre afirmă, fără a indica traseul de peste munți, că generalul Bem, cu suite, sa, după multe privațiuni a trecut hotarul satului Baia de Aramă la 23 august 1849. Grănicerii români, care însoțeau grupul lui Bem, au predat pe emigranți ofițerilor turci, iar aceștia au condus grupul la 26 august la Tr. Severin. Aici a sosit și un grup de 2 000 de honvezi dezarmați. Ofițerii turci au dezarmat și grupul lui Bem. La 29 august, Bem și suite sa au ajuns la Calafat. De aici, în ziua următoare — 30 august — cîțiva dintre

¹ I. D. Suci, *Revoluția de la 1848—1849 în Banat*, București, 1968, p. 236.

² *Ibidem*, p. 237.

³ *Ibidem*, p. 238.

⁴ I. Boroș, *Răscoala lui Tudor Vladimirescu*, în „Transilvania“, LII, 1921, nr. 5, p. 370.

⁵ I. Neacșu, *Documente*, în „Studii și materiale de istorie modernă“, vol. I, 1957, p. 416.

ei, în frunte cu Bem, au trecut la Vidin, unde au fost cazați în corturi și bine tratați. De asemenea, simultan cu Bem, din Oltenia și-au căutat refugiul pe teritoriul otoman, din fața îngrozitoare răzbunări a lui Haynau, Ludovic Kossuth împreună cu mai mulți membri ai guvernului maghiar: Szemere, Batthány Kázmér, Mozaros Lázár, Peczel, Dembinski, Guyon, Stein, Kmetty⁶. E vorba de generalul austriac Iulius Jacob Haynau, comandantul militar al Ungariei, supranumit „Hiena“, pentru ferocitatea cu care a reprimat revoluția din 1848—1849.

În ceea ce privește refugiul lui Kossuth în Mehedinți, în Marele Dicționar Geografic al României, vol. II, p. 527, la satul Cloșani, se află scrisă următoarea însemnare istorică: „La anul 1848 (1849) ungarii, sub conducerea lui Kossuth, au venit peste munți pe plaiul Oslea în comuna Cloșani și de aci au plecat spre Dunăre“ (s.n.). Istoricul Grigore Tocilescu, care a scris această știre în *M.D.G.* tipărit la sfârșitul secolului al XIX-lea, s-a întemeiat pe informații primite direct de la persoane contemporane cu evenimentele de la 1848, martore oculare ale acestora.

Găzduirea lui Bem și Kossuth la Baia de Aramă, Cloșani, Proitești și Prejna din Mehedinți și Sănătești din Gorj, unde Hîrgot avea moșii, nu putea să treacă neobservată de către localnici; știrea a fost transmisă urmașilor acestora, devenind o vie tradiție, care n-a avut timp să fie modificată, nici să intervină vreo inadvertență sau confuzie. Astfel, în satul Sănătești-Gorj, tradiția susține că Bem a locuit cîtva timp „în casa lui Hîrgot“ și că „a venit de peste munte“; „era șchiop“ și „mai avea cîtiva soldați cu el“.

În legătură cu Kossuth, scriitoarea Sarmiza Radu Crețeanu, născută Hîrgot, ne-a afirmat că Ludovic Kossuth a adus cu el și o trăsură (landou), pe care a donat-o pitarului Hîrgot. Această „trăsură frumoasă“ a fost folosită și păstrată de Hîrgoți pînă la începutul secolului al XX-lea.

Din cele relatate mai sus reiese că, Iosif Bem și Ludovic Kossuth s-au refugiat în 1849 peste Carpați, în Oltenia, pe drumuri separate, iar Baia de Aramă a fost centrul lor de întîlnire, unde au fost găzduiți de pitarul revoluționar Ion Drăghicescu-Hîrgot.

Menționăm că, după înfringerea revoluției, la intervenția poliției imperiale și a trupelor țariste, care aveau informații că fruntași revoluționari maghiari ar fi trecut în Țara Românească, Ministerul Afacerilor din Lăuntru din București a trimis, în foi volante, semnalmentele lui Bem, Kossuth și ale altora către ocîrmuirile diferitelor județe, pentru urmărirea și arestarea lor. Semnalmentele lui Bem și Kossuth, documente inedite, le redăm la anexe.

1

Semnele

lui Ludovig Koșut (Louis Kossuth)

De ani patruzeci și cinci 45¹

Născut la Iațberg în Ungaria

Însurat

De religie protestantă.

Vorbește nemțește, latinește și limba slovacă,

puțin franțuzește.

Advocat, jurnalist, în urmă prezident al comitetului de apărare în Ungaria.

De constituție tare, dar slab.

⁶ Kovács Endre, *Bem József*, Budapesta, 1954, p. 647.

¹ În 1849 Kossuth avea de fapt 47 ani și nu 45, fiind născut în 1802.

Statul mai mult nalt decit de mijloc.
 Obrazul lungueț și plin.
 La față galben.
 Fruntea naltă și deschisă.
 Părul castaniu.
 Ochii albaștri.
 Sprincenele dese, oacheșe închise.
 Nasul pleoștit.
 Gura mică și bine formată.
 Dinții complecți.
 Bărbia rotundă.
 Barbă, mustăți și favorite negre.

Osebite semne :

Părul firește buclat, pe creștetul capului pleșuv, pieptul destul de larg, mai mult neted decit boltit, mina delicată, albă, degetele trase.
 Infățișarea măreață cu oarecare dignitate; mișcările mobile, umbletul drept, glasul plăcut, insinuator și prea lesne de auzit, chiar și cind vorbește încet.

Face întipărirea unui vizionar, privirea aridică. Energia caracterului său nu este conformă cu infățișarea lui.

Nici vorbește, nici scrie corect nemțește.

Arh. St. Craiova, colecția Foi volante, nr. inv. 372 B. 2, orig. hirtie.

2

Semnele

generalului Bem, numit încă eroul de la Ostrolenca

În vîrstă de ani 50¹

Locul nașterii necunoscut

Nefnsurat.

De religie catolică.

Verbește limba polonă, frațeză, nemțească, însă cu accent.

Mai nainte ofițer împărătesc și acum comandant al rebelilor unguri din Transilvania.

De stat în destul de nalt și slab.

Obrazul lunguet, fălcile tari însemnate.

Fața gălbuie și oacheșă.

Fruntea îngustă.

Părul cărunt.

Ochii ceaciri.

Sprincenele nu prea dese.

Nasul turtit.

Gura largă cu buzele întoarse.

Dinții cei de sus buni, cei de jos stricați.

Bărbie largă.

Barba, mustățile largi și scurte.

Osebite semne :

Pe obrazul sting o rană, la Peștea, de o împușcare.

Șchioapătă puțin de piciorul drept în urma unei lovături primită la Viena.

În suita sa se află sluga sa Franțisc N. născut la Odemburg, în vîrstă de 26 de ani de talie mijlocie, fața rotundă și bine colorată, vorbind nemțește și ungurește.

Arh. St. Craiova, colecția Foi volante, nr. inv. 469, orig. hirtie.

¹ În 1849 Bem avea 55 de ani și nu 50, fiind născut în 1794.